

KERKBODE

VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN

IN DE CLASSES BARENDRECHT, DORDRECHT EN GORINCHEM

Dit blad verschijnt
eenmaal per week in
4 edities.
Abonnementsprijs
f48,- per jaar of
f12,- per kwartaal
(bij vooruitbetaling)

Deze week o.a.: **Het Vredesconcilie (1), pag. 1 en 4**
Relatie(f), pag. 4
Op zoek naar nieuwe diakenen (1), pag. 5

Het Vredesconcilie (I)

De tijd dringt...

door F. de Lange

1. Een wereldconcilie van christenen voor gerechtigheid, vrede en het behoud van de schepping moet bijeen worden geroepen.
2. De mensheid bevindt zich vandaag in een crisis, waarvan het catastrofale hoogtepunt waarschijnlijk nog voor ons ligt. Daarom is vastberaden handelen noodzakelijk.
3. De crisis is zichtbaar op drie gebieden, die van gerechtigheid, vrede en natuur. Ethische overeenstemming wordt geest en politieke overeenstemming is mogelijk over deze drie probleemgebieden.
4. Eensgezindheid onder de christenen en overeenstemming tussen de wereldreligies met betrekking tot deze drie probleemgebieden is noodzakelijk en mogelijk.

Met deze stellingen besluit de duitse geleerde Carl Friedrich von Weizsäcker (74) zijn boek 'DE TIJD DRINGT — pleidooi voor een vredesconcilie van alle christenen in de wereld over gerechtigheid, vrede en het behoud van de schepping'. (Ten Have, 1987). De bejaarde atoomfysicus en filosoof doet in dat boek — met alle koelhoofdigheid een man van wetenschap eigen — een hartstochtelijke oproep aan de kerken om deel te nemen aan het conciliaire proces waartoe de Wereldraad van Kerken in 1983 de aanzet heeft gegeven, en dat in 1990 zou moeten uitmonden in een wereldconcilie.

Von Weizsäcker staat niet alleen in zijn oproep. En hij is evenmin de eerste die naar een vredesconcilie uitziert. Al in 1934 deed de duitse theoloog Dietrich Bonhoeffer (1906-1945) eenzelfde appél op de oecumene. Tevergeefs. En 5 jaar later brak de Tweede Wereldoorlog uit. Staan we nu, in 1987, aan de vooravond van de Derde? De hernieuwde oproep tot een vredesconcilie wil deze bange vraag beantwoorden door haar om te zetten in een hoopvolle onderneming: 'een conciliair proces van wederzijdse verplichting (verbond) tot gerechtigheid, vrede en behoud van de schepping', zoals de Wereldraad het in 1983 formuleerde.

In deze serie artikelen wil ik de aandacht vestigen op dit proces, dat ook in Nederland op gang is gebracht en gecoördineerd wordt door de Raad van Kerken. Ook de Gereformeerde Kerken participeren in deze Raad, zodat u de komende jaren nog vaak met die term 'conciliair proces' zult worden geconfronteerd. Met de bedoeling dat u meedoet. Als plaatselijke kerk, als christen. Omdat het recht en de vrede, en het behoud van de schepping ons van Godswege is toevertrouwd.

Ik begin met een korte omschrijving van de begrippen die telkens worden gebruikt. Wat moeten we ons voorstellen bij zo'n 'conciliair proces'? (I) De volgende week ga ik terug naar

Dietrich Bonhoeffer, die als eerste de oproep tot een vredesconcilie deed. Waarom deed hij dat en waarom lukte het toen niet? (II) Het derde artikel besteed ik aan degene die zijn appél in 1985 weer opnam: dr. Carl Friedrich von Weizsäcker. Wie is deze man en wat beweegt hem? (III) Vervolgens ga ik iets dieper in op het al dan niet verplichtende karakter van een deelname aan dit conciliaire proces, en op het bijbelse woord 'verbond' dat in de oproep van de Wereldraad tussen haakjes is gezet. Niet voor niets, zullen we merken (IV). Tenslotte wil ik wat kerkelijke voor- en tegenstemmen met betrekking tot het vredesconcilie de ruimte geven, zoals die in Nederland bij de introductie van het plan hebben geklonken. Dan zal ook de praktische uitwerking zoals de Raad van Kerken zich die in ons land heeft gedacht aan de orde komen (V).

'Een opwindend proces...'

'We zijn begonnen aan een opwindend proces en wij zijn een nieuwe fase in onze oecumenische tocht ingegaan'. Aldus Emilio Castro, secretaris-generaal van de Wereldraad van Kerken, in de brief van 20 februari 1986 die de kerken uitnodigde om deel te nemen aan het conciliaire proces. Maar zo enthousiast werd het idee van een vredesconcilie ook binnen de Wereldraad zelf niet van meet af aan benaderd. Pas nadat Von Weizsäcker in 1985 nog eens de oproep had ondersteund stelde de Wereldraad een stafkracht vrij voor het vredesconcilie (dr. Preman Niles) en werden er oriënterende consultaties belegd. Eerst in 1986 kwam de conciliaire bal goed aan het rollen en schakelde ook de Nederlandse Raad van Kerken zichzelf als coördinator in.

Het begon echter in 1983. De oostduitse Kerken vertolkten hun bezorgdheid om de vrede op het moment dat de raketten-crisis Europa beheerste, door

het oude idee van Dietrich Bonhoeffer uit 1934 hernieuwd op de oecumenische agenda te plaatsen. De Wereldraad nam het voorstel niet als zodanig over, maar paste het in in zijn eigen programma. De oproep aan de kerken werd gedaan om te komen tot 'een conciliair proces van wederzijdse verplichting (verbond) tot gerechtigheid, vrede en behoud van de schepping'.

Een versmalling

Hiermee werd Bonhoeffer's oorspronkelijke idee tegelijk versmald en verbreed. Versmald, voorzover het idee van een concilie is losgelaten en gewijzigd in dat van een 'conciliair proces'. Een detail, zo lijkt het op het eerste gezicht, maar in feite veelbetekenend. Het woord concilie is in de traditie van de kerk de aanduiding voor die kerkelijke bijeenkomst, waarvan de uitspraken een verplichtend en bindend karakter voor de ledenkerken dragen. Welnu, daar zouden zo wie so de orthodoxe kerken (lid van de Wereldraad) bezwaar tegen hebben: zij erkennen alleen de zeven eerste concilies. En ook de deelname van de Rooms Katholieke Kerk (geen lid) zou je kunnen vergeten. Zij erkent wel een hedendaags concilie, maar alleen dan wanneer het in het Vaticaan wordt belegd. Maar ook de overige lidkerken zouden bezwaren tegen het woord concilie aantekenen. De Wereldraad is een gemeenschappelijk orgaan van kerkrechtelijk onafhankelijke en ongebonden kerken. Meer niet. Het gezag om het Woord van Christus, als zijn ene, ongedeelde Lichaam te spreken heeft hij niet.

Daarom dus een 'conciliair proces' en geen concilie. Dat woord concilie blijft echter wel in de oproep meeklinken: als een soort herinnering en appél aan de roeping van de Ene Kerk, en als een vorm van schuldbelijden over haar verdeeldheid.

Kanttekening

Graag wil ik ter elfder ure uw aandacht vragen voor de tale Kanaäns. Naar aanleiding van 350 jaar Statenvertaling. Goed, daarover is reeds van de daken gepredikt en wat ik daarover nog kan schrijven is niet meer dan een druppel aan de emmer.

Maar ja, waar het hart vol van is, vloeit de mond van over. Langdurig werd gesproken in de Grote Kerk te Dordrecht, kort tevoren gerestaureerd en met bezemen gekeerd. De eerlijkheid gebiedt mij te zeggen, dat ik beide sprekers wat zwaar van tong vond.

Niet, dat ze stenen voor brood gaven. Het waren professionele voordrachten en hun geleerdheid bracht hen niet tot razernij. Ze hadden alle dingen nauwkeurig onderzocht en het goede behouden.

Maar toch, het geheel was wat zwaar en taal en droog.

Toen ik die grote schare, die niet te tellen was zag zitten in de Dordtse Dom dacht ik: maak die nu eens enthousiast door hun te vertellen, hoe geweldig die Statenvertaling de Nederlandse taal heeft beïnvloed.

Eigenlijk vond ik Harmen Siezen en de staatssecretaris voor de televisie veel directer en interessanter. Die begonnen met een serie uitdrukkingen, regelrecht aan de Statenvertaling ontleend:

Geef de keizer wat des keizers is. Het zijn de kleine vossen, die de wingaard bederven.

Oog om oog, tand om tand. Nu moest ik mijn ziel in lijdzzaamheid bezitten.

Maar laat ik geen zondebok aanwijzen. En letten op de balk in eigen oog en de hand in eigen boezem steken. Ik ben tenslotte ook niet altijd adembenemend aan het (s)preken of schrijven.

Terugkerend naar de groep Statenvertalers, dat was een uitgelezen gezelschap, echt een Gideonbende.

Ze moesten goed gereformeerd zijn, uitgaan van de letterlijke inspiratie van de Schrift. Geen tittel of jota mocht hen ontgaan.

Ze hebben bergen werk verzet. Ze kregen loon naar werken want de arbeider is zijn loon waardig.

In de goede eeuw was de bijbel een duur goed.

Men moest eerst goed de kosten berekenen alvorens zich zo'n boek aan te schaffen.

Maar men had het er voor over. Want men leefde niet van brood alleen.

Nog altijd leeft de Statenvertaling in onze taal voort. Telt u bv. het aantal keren maar eens, waarin ik in dit epistel heb laten zien, dat er niets nieuws onder de zon is.

De Statenvertaling — een sjoboet voor de Nederlandse taal.

Hoelang nog?

Het Vredesconcilie

vervolg van pag. 1

Door daarbij over een *proces* te spreken, maakt de Wereldraad deze schuldbelijdenis van zijn onmacht toch weer creatief. Het zal moeten gaan om een gezamenlijke inspanning van de kerken om te zoeken naar een weg tot vrede en behoud van de schepping in het licht van het Evangelie. En wie zich eenmaal geïnvesteerd heeft in deze inspanning, wie eenmaal zich in het 'proces' gestort heeft, kan zich later niet meer vrijblijvend aan de uitkomsten onttrekken.

...maar ook een verbreding

Een 'oecumenisch concilie van de Heilige Kerk van Christus dat alleen zo tot de wereld kan spreken dat de wereld tandenknarsend het woord van vrede moet vernemen' — zoals Bonhoeffer het zich in 1934 wenste — komt er dus niet. In die zin heeft de Wereldraad water bij de wijn moeten doen. Maar anderzijds heeft hij in Vancouver de oproep van de oostduitse delegatie ook weer verbreed. Want op de Assemblee in 1983 moesten de kerken van de Eerste Wereld zich weer eens door die van de Derde Wereld laten corrigeren. De oecumene is geen westerse aangelegenheid meer, zoals in 1934! Er is geen vrede (de eerste zorg van het rijke Noorden) zonder gerechtigheid (de eerste zorg van het afhankelijke Zuiden), stelde men in Vancouver nog eens vast. En omgekeerd. En die beiden, vrede en gerechtigheid, zijn samen ondenkbaar zonder dat daarin de zorg om de heilheid (de integriteit) van de schepping is verdisconteerd, werd er vanuit orthodoxe hoek nog eens nadrukkelijk aan toegevoegd. Armoede en honger, bewapeningswedloop, de aantasting van de natuur — zij hangen in onze mondiale samenleving zo samen, dat er maar één conciliair proces mogelijk is, waarop alle drie thema's in hun onderling verband aan de orde moeten komen. Deze drie bedreigingen moeten worden afgewend, oordeelde de Wereldraad in 1983. 'En snel ook', voegde Von Weizsäcker daar in juni 1985 (op de duitse Kirchentag in Düsseldorf) nog eens aan toe. Want de tijd dringt.

KERKBODE

VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN

IN DE CLASSES BARENDRECHT, DORDRECHT EN GORINCHEM

Dit blad verschijnt
eenmaal per week in
4 edities.
Abonnementsprijs
f48,- per jaar of
f12,- per kwartaal
(bij vooruitbetaling)

Deze week o.a.: **Het Vredesconcilie II
Relatief
Op zoek naar nieuwe diakenen II**

Het Vredesconcilie (II)

In 1934: Dietrich Bonhoeffer

De oproep tot een 'conciliair proces van wederzijdse verplichting (verbond) tot gerechtigheid, vrede en het behoud van de schepping' die de Wereldraad van Kerken tot de kerken richt, heeft al oude papieren. In 1934 deed ook de theologoog Dietrich Bonhoeffer (1906-1945) eenzelfde appèl op de oecumene.

Bonhoeffer was lutheraan en duitser, en dat maakt zijn oproep des te indringender. Hij behoorde tot een traditie en een natie die nu niet bepaald overliepen van pacifistische gevoelens. Van huis uit neigde ook Bonhoeffer eerder naar het politieke conservatisme, dat een sterk staatsgezag voorstond, en dat ook militair. Maar het is 1933 geweest en Hitler is aan de macht. En van meetaf aan bracht het nazisme zijn wraaklust tot uiting: de nederlaag van de Eerste Wereldoorlog moest gewroken worden. Bonhoeffer was één van de eersten en van de weinigen in de Duitse Kerk die zag waar dat op uit moest lopen: op oorlog. Hij bleef een uitzondering binnen zijn kerk en zijn volk, ook in zijn deelname aan de prille oecumenische beweging, die later zou uitgroeien tot de Wereldraad van Kerken.

De kerken zouden alleen een instrument van Christus kunnen zijn, oordeelde Bonhoeffer in zijn beslissing om toe te treden tot de oecumene, als zij zouden afzien van het enghartige nationalisme en zouden luisteren naar het gebed van God: vrede.

De preek in Fanö

Zo kwam het dat Bonhoeffer ook in augustus 1934 in het tweede Fanö van de partij was, als jeugdsecretaris van de Wereldbond voor Vriendschapsarbeid tussen de Kerken, een voorloper van de Wereldraad. Op een vergadering waarop vooral de houding van de kerken tegenover de staat centraal stond. Voor Bonhoeffer was inmiddels duidelijk geworden dat hij in de duitse staat met een dictatuur te maken had, die zich voorbereidde op een grootscheepse herbewapening van Duitsland, dat het sinds de nederlaag in de Eerste Wereldoorlog (het verdrag van Versailles) zonder leger had moeten stellen. Hitler gebruikte de voortgaande wapeningspiraal die de geallieerde overwinnaars van 1918 op gang hielden als een politiek excuus om het verdrag van Versailles te kunnen schenden. Uit zelfverdediging tegenover een als-

Bonhoeffer

maar groeiende Europese bedreiging (uit het Oosten kwam toen nog niet een militaire overmacht) mocht Duitsland toch best ook een legermacht in het leven roepen?

Het is op dit 'hete' moment in de internationale politieke verhoudingen, dat Bonhoeffer de volkeren tot ontwapening wil laten oproepen. De voordracht die Bonhoeffer in de plenaire vergadering gehouden heeft is verloren gegaan. Wel is de preek over Psalm 85, 9, die hij in een morgenwijding in Fanö gehouden heeft, bewaard gebleven. En daarin vinden we zijn pleidooi voor een oecumenisch concilie. Ik laat er een aantal fragmenten uit volgen.

'Ik wil horen wat God de Here spreekt; want Hij zal van vrede spreken tot zijn volk en tot zijn gunstgenoten' (Psalm 85: 9). Tussen de klappen van het nationalisme en het internationalisme roept de oecumenische christenheid om haar Heer en om zijn weg. Nationalisme en internationalisme zijn vragen van politieke noodzakelijkheden en mogelijkheden. Maar de Oecumene vraagt niet daarnaar, maar naar de geboden van God en haalt deze geboden van God niets ontziend de wereld binnen. Als lid van de Oecumene heeft de Wereldbond voor het werk van vriendschap tussen de kerken Gods roepstem tot de vrede vernomen en geeft zij dit bevel aan de volkerenwereld door. Onze theologische taak bestaat daarom uitsluitend daarin dit gebod als bindend te vernemen en niet als een nog open vraag ter discussie te stellen. 'Vrede op aarde', dat is geen probleem, maar een met de verschijning van Christus op aarde zelf gegeven gebod. Tot het gebod kan men zich op twee manieren verhouden: met de onvoorwaardelijke, blinde gehoorzaamheid van de daad of met de schijnheilige vraag van de slang: zou God gezegd

door F. de Lange

hebben? De vraag is de doodsvijand van de gehoorzaamheid, is daarom de doodsvijand van elke echte vrede. Zou God de menselijke natuur niet beter gekend hebben en weten dat oorlogen in deze wereld moeten komen als natuurwetten? Zou God niet bedoeld hebben dat we wel van vrede spreken moeten, maar zo letterlijk hoeft dat niet in de daad te worden omgezet? Zou God eigenlijk niet gezegd hebben dat we wel voor de vrede moeten werken maar voor alle zekerheid toch tanks en gifgas bij de hand houden? En dan het naar het schijnt meest serieuze: Zou God gezegd hebben, je zult je volk niet beschermen? Zou God gezegd hebben: je zult je naaste prijsgeven aan de vijand? Nee, dat alles heeft God niet gezegd, maar wat Hij wel heeft gezegd dat is dat er vrede moet zijn onder de mensen, dat wij haar vóór alle verdere vragen hebben te gehoorzamen, dat heeft Hij bedoeld. Wie Gods gebod ter discussie stelt vóór hij gehoorzaamt, die heeft het reeds verloochend.

(...)
Nogmaals dus: hoe bereiken we de vrede? Wie roept op tot de vrede, zodat de wereld het hoort, tot luisteren gedwongen wordt? zodat alle volkeren zich daarover verheugen zullen moeten? De enkele christen kan dat niet - hij kan wel, daar waar alle andere stemmen zwijgen, de stem verheffen en getuigenis afleggen, maar de wereldmachten kunnen zonder een woord over hem heen walsen. De afzonderlijke kerk kan ook wel getuigen en lijden - ach, deed ze dat maar - maar ook zij wordt terneer gedrukt door het geweld van de haat. Slechts het ene grote oecumenische concilie van de Heilige Kerk van Christus uit heel de wereld kan het zo zeggen, dat de wereld tandenknaarsend het woord van vrede aan moet nemen, en dat de volkeren zich verheugen, omdat deze Kerk van Christus haar wapenen uit de hand neemt en hen de oorlog verbiedt en de vrede van Christus uitroept over een razende wereld. (...) Wij kunnen het vandaag nog doen. Het oecumenische concilie is bijeen, het kan deze radicale oproep tot vrede aan de gelovigen in Christus laten uitgaan. (...) Waarop wachten we nog? Willen we zelf medeschuldig worden, als nooit tevoren? (...) Wie weet, of wij het volgende jaar nog weer kunnen samenkomen?'

Gehoorzamen?

Een vlammeende preek, die ook nu nog evenveel indruk maakt als toen op

vervolg zie pag. 4

Kanttekening

Oudere mensen krijgen de neiging om de dingen nog eens te zeggen. Heel concreet: ze kunnen eindeloos herhalen.

Mijn schoonmoeder, die tot aan haar dood zeer helder van geest is gebleven had de gewoonte om tegen ons te zeggen, als ze aan een of ander verhaal uit het dorp was begonnen: zeg, als ik het al een keer verteld heb, moet je het zeggen hoor.

Maar veel vaker komt het voor, dat opa of oma niet meer zo'n ingebouwde 'rem' hebben en heel rustig en uitvoerig voor de zoveelste maal beginnen met: zeg, weet je wie er gestorven is?..... En het zou dan wel erg ontactisch zijn om daardoorheen te roepen: ja hoor, dat weet ik wel, dat hebt u al vier keer gezegd.

Omgaan met bejaarden is een kunst, die we moeten leren.

Laten we niet vergeten, dat hun wereldje kleiner en kleiner wordt. Vooral als ze uit hun huis in een te-huis zijn terechtgekomen.

Ze beleven steeds minder en dus wordt het verleden, de tijd van vroeger, voor hen steeds waardevoller. En dus doen ze niets liever dan tot vervelens van anderen (maar niet van hen zelf) toe daarover te vertellen.

We zullen het geduld moeten leren opbrengen om hen te laten uitpraten. Er is nog wel meer over onze houding t.o.v. de bejaarden te zeggen.

Ik vond daarvoor in een amerikaans tijdschrift verrassend mooie opmerkingen.

Graag geef ik in nederlandse vertaling deze tekst door.

ZALIGSPREKINGEN VOOR VRIENDEN VAN DE BEJAARDEN

Zalig zij, die begrip tonen voor mijn stameliende stem en mijn bevende hand.

Zalig zij, die er begrip voor hebben, dat mijn oor zich moet inspannen om op te vangen wat zij zeggen.

Zalig zij, die schijnen te weten, dat mijn ogen niet zo best meer zijn, dat mijn begrip niet zo snel meer is.

Zalig zij, die de andere kant op keken, toen ik koffie op tafel morste.

Zalig zij, die met een vrolijke glimlach eens een poosje ophouden met praten.

Zalig zij, die nooit zeggen: 'Dat hebt u ons vandaag al twee keer verteld.'

Zalig zij, die de kunst verstaan de gebeurtenissen van gisteren weer in mijn geheugen terug te roepen.

Zalig zij, die mij laten voelen, dat ze mij leven respecteren.

Zalig zij allen, die mij de laatste dagen van mijn reis naar het Eeuwige Huis op allerlei manieren gemakkelijk maken.

Het Vredesconcilie

vervolg van pag. 1

de hoorders in Fanö. Maar toch: zoals Bonhoeffer het toen zei, zo kunnen we het nu niet meer. Zó direct, zó van bovenaf, zó autoritair spreken we tegenwoordig niet meer over het gebod Gods. We zijn, zo zeggen we, bescheidener geworden. We weten nu beter hoeveel wissels er onderweg gepasseerd worden als we van God via bijbel en kerk naar de politiek lopen. En hoe je daarbij kunt ontsporen.

Maar, zo zou ik willen vragen, verliezen we met die zgn. onschuld ook niet dat wat Bonhoeffer tot zijn niets ontziende oproep bracht: het geloof in Christus' Woord? 'Ja maar, zo gemakkelijk ligt het allemaal niet, en bovendien: Bonhoeffer wist nog niks van kernwapens en paradoxale afschrikingsstrategieën en zo, en...' ...en dan komen onze argumenten. Redelijk opgebouwd, wetenschappelijk verantwoord, politiek verdedigbaar. Maar misschien is al deze 'redelijkheid' de redelijkheid van de slang die Adam tot zonde verleidt door hem het discussiëren met God te leren. Is geloven, behalve dat het om nadenken vraagt, ook niet nog gehoorzamen?

Bonhoeffer koos met opzet voor het woord concilie. 'De toekomst van de oecumenische beweging wordt hierin beslist', zei hij in Fanö, 'of zij zich als Kerk of als een werkverband verstaat. Slechts als Kerk kan de oecumene het Woord van Christus tot de kerken en de volkeren spreken. Als werkverband staat zij naast talloze andere, soortgelijke verbanden zonder volmacht.'

De oecumene stelde Bonhoeffer teleur. Zij deinsde terug voor dat woord concilie, zoals zij ook geen partij wilde kiezen in de duitse Kerkstrijd tussen de Belijdende Kerk die Bonhoeffer vertegenwoordigde en de nazi-kerk, die óók haar afvaardiging in Fanö had. Ze zou eens een lidkerk kunnen verliezen...

Bonhoeffers oproep was tevergeefs. De europese grootmachten zagen af van de ontwapening waartoe hij in Fanö een pleidooi had gevoerd. En zeven maanden later voerde Hitler, zonder tegenstand van de zijde van de kerken, de algemene dienstplicht in Duitsland in. Bonhoeffer kreeg nooit meer een kans om zijn appèl te herhalen. Op 9 april 1945 werd hij, vanwege zijn aandeel in het gewapende verzet tegen Hitler, opgehangen.

KERKBODE

VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN

IN DE CLASSES BARENDRECHT, DORDRECHT EN GORINCHEM

Dit blad verschijnt
eenmaal per week in
4 edities.
Abonnementprijs
f48,- per jaar of
f12,- per kwartaal
(bij vooruitbetaling)

Deze week o.a.: **Het vredesconcilie III pag. 1**
Op zoek naar nieuwe diakenen III pag. 5
Onder uw aandacht pag. 4 en 5

Het Vredesconcilie (III)

In 1985:
Carl Friedrich von Weizsäcker

door F. de Lange

Hij houdt de kerken voor dat de tijd dringt — maar hij is allerminst een ondergangsprofeet.

Hij acht de tijd rijp om de oorlog af te schaffen — maar is allesbehalve een dromerige pacifist.

Hij verwacht van de kerk dat zij haar hoge profetische roeping waarmaakt, maar wil tegelijk dat zij daarbij rationeel blijft denken.

Wie is deze Carl Friedrich von Weizsäcker, die in 1985 een pleitrede hield voor een wereldwijde bijeenkomst van christenen voor het behoud van vrede en natuur, een oproep die hij het jaar daarop nog eens herhaalde aan de Vrije Universiteit van Amsterdam? Wie is deze man, zonder wie de Wereldraad van Kerken het plan tot een 'conciliarië' proces tot wederzijdse verplichting (verbond) tot vrede, gerechtigheid en het behoud van de schepping' misschien in een Geneefse bureaula zou hebben laten vergelijken? Von Weizsäcker voerde het woord op de Duitse Kirchentag te Düsseldorf in juni 1985, en hij deed dat zo indringend dat er naar hem geluisterd werd, wereldwijd.

Diep en schrikwekkend

Dat verdient hij ook. Carl Friedrich von Weizsäcker werd in 1912 te Kiel geboren, was hoogleraar in de theoretische fysica in Straatsburg en Göttingen en in de filosofie in Hamburg. Van 1970-1980 leidde hij het Max Planck-instituut dat zich bezig houdt met het wetenschappelijk onderzoek naar de levensvoorwaarden in een door wetenschap en techniek bepaalde wereld. En als zodanig publiceerde hij veel op het gebied van de wetenschap van oorlog en vrede, de polemologie. Een indrukwekkende staat van dienst dus. Maar niet daarom werd er naar hem geluisterd, toen hij zijn oproep tot het vredesconcilie deed. Respect dwingt niet enkel het studeerkamerwerk van deze grote geleerde af, maar vooral het feit dat hij zijn studeerkamer keer op keer verlaten heeft om zijn schrandere hoofd in dienst van kerk en samenleving te stellen.

In het boek waarin hij zijn pleitrede voor het vredesconcilie verwoordt — 'DE TIJD DRINGT' — vertelt hij hoe de bergrede op hem als kind een 'diepe en schrikwekkende' indruk heeft gemaakt, die hem nooit weer heeft losgelaten. 'Schrikwekkend', omdat in zijn

milieu het ter hand nemen van de wapens om volk en vaderland te verdedigen als een vanzelfsprekende plicht werd geacht. De helft van de mannen uit zijn familie zijn in de Eerste Wereldoorlog bij het vervullen van deze plicht gevallen, en men eerde het offer dat zij gebracht hadden evenzeer als dat men om hen rouwde. Terwijl men tegelijkertijd wist dat de tegenpartij hetzelfde deed. Maar de plicht om voor het vaderland te strijden was een norm waaraan bij de Von Weizsäckers niet te tornen viel. Ondanks de bergrede.

De oorlog afschaffen

De innerlijke worsteling tussen de eis van het evangelie en de norm van de cultuur is Carl Friedrich von Weizsäcker blijven vergezellen. Ziehier een stukje van zijn levensverhaal:

'In de Tweede Wereldoorlog behoorde ik niet tot de kleine minderheid die dienst weigerde en dat in de meeste gevallen met de dood moest bekopen. Ik werkte aan atoomenergie, en het was niet mijn eigen verdienste, maar genade, dat wij — zoals we met een gevoel van opluchting al vroeg in de gaten kregen — niet in staat waren om nog tijdens de oorlog atoombommen te vervaardigen. Al in 1939 was ik, doordat ik op de hoogte was van het feit dat atoombommen ooit mogelijk zouden worden, er echter al van overtuigd dat nu de tijd gekomen was, waarin het politieke instituut 'oorlog' overwonnen zou moeten worden.'

Na de oorlog houdt Von Weizsäcker zich intensief bezig met het denken van Gandhi en ontdekt in diens leer van de geweldloosheid een hele nuchtere politieke inschatting van de verhouding tussen twee vijanden in een conflict. 'Geweldloosheid is beter dan geweld; maar geweld is beter dan lafheid', zei Gandhi. Wie geweldloos weet te zijn, is de sterkste. Dat was de basis van de strategie van Gandhi, die Von Weizsäcker ook beproeven wil voor de verhouding tussen de grootmachten. Hij raakt ervan overtuigd dat in de wereldsituatie na 1945, die regelrecht lijkt af te stevenen op een Derde Wereldoorlog, een natie of een alliantie die werkelijk weet wat ze doet (en dus niet handelt uit lafheid of angst), af zal zien van de verdediging van haar soevereiniteit door middel van een oorlog. De bergrede lijkt een zaak van koel redelijk strategisch denken te worden: wie werkelijk de nucleaire vernietigingspotentialen overziet, begint er gewoonweg niet meer aan: de oorlog als politiek instituut om conflicten uit te vechten is een achterhaald middel.

De grote bosbrand

Maar Von Weizsäcker erkent ook grif dat geen van de naties of allianties die wij op dit moment kennen, zo'n besluit zou kunnen overwegen, laat staan haar kunnen nemen. De bergrede laat zich niet een-twee-drie tot politiek handvest ombouwen. We proeven weer de worsteling tussen evangelie en politieke realiteit als we hem horen vertellen dat hij in 1957 de leider was van het initiatief van achttien atoomgeleerden, die verklaarden niet aan het vervaardigen van atoomwapens te zullen meewerken. Maar tegelijk, in datzelfde jaar, introduceert hij in Duitsland het idee van de strategie van de wederzijdse afschrikking met nucleaire wapens: het voorkomen van de oorlog, door er mee te dreigen. Het bezit van kernwapens, om het gebruik ervan te voorkomen.

Dertig jaar later gelooft de duitse geleerde echter niet meer in dit model.

'De veertig jaar wapenstilstand-bij-wapenwedloop zijn geen troost. Veroorloof me een gelijkenis. In droogtegebieden, bijv. in Australië en Amerika kwamen vaak verwoestende bosbranden voor, waarna zich de bossen evenwel herstelden. Vandaag heeft men geleerd bosbranden steeds beter te voorkomen. Daardoor wordt echter steeds meer brandbaar materiaal opgehoopt. Toen er toch ooit eens weer een brand uitbrak,

Kanttekening

Vrijdag 16 oktober vierde de joden het feest van de 'Vreugde der wet'. Ongelooflijk wat er dan in de synagogen gebeurt. De thora-rollen worden tevorschijn gehaald en in een plechtige processie rondgedragen. Eerst mogen de oudsten de rol dragen, daarna de anderen. Ieder probeert de rollen even aan te raken en men klapt in de handen en zingt. Voor de jood klinkt het woord 'Wet' heel anders dan voor ons. De 'Thora' omvat trouwens veel meer dan de 10 geboden. Hij omvat de vijf eerste boeken van het Oude Testament. Het is het boek van God, die zijn volk bevrijdt en zo ook bevrijdende regels meegeeft. De Thora is een verbluffende reisgids. God, vertaalt het maar met 'wet', maar denk dan bij wetten onmiddellijk aan wegen, die je mag gaan om thuis te komen, om veilig Kanaän te bereiken. Gelukkig, welzalg de mens, die in die wegen des Heren gaat. Zo moet u ook die prachtige thora-psalm 119 lezen. Dat lijkt zo'n lange saai, eentonige psalm met zijn 176 verzen en zijn 66 coupletten (in de oude berijming). Maar het is de eentonigheid van een groot bos, waar je uren doorheen loopt. Je ontdekt steeds meer variatie in de groene of de bruine kleuren, in licht en schaduw.

De psalm is ingedeeld in 22 strofen. Elke strofe begint bij iedere versregel met een letter van het alfabet. In de statenvertaling kunt u die letters van het alfabet nog aantreffen, Alef, Beth, Gimel...

Elke strofe is opgebouwd uit een aantal kernwoorden, die steeds weer in allerlei varianten terugkeren, acht woorden van joodse vroomheid: de wet, zijn uitspraken, zijn wegen, de opdrachten, de verbondseisen, de geboden, de rechtsorde, de beloften.

Nogmaals het klinkt eentonig, maar psalm 119 is één groot kunstwerk, een fuga met veel variaties op één thema: de vreugde te mogen wandelen met God. Wat staat dat vaak ver van ons af. Veel mensen vinden godsdienst meer een last dan een lust.

Terwijl het in feite net andersom is. ANWB-borden zijn verrukkelijk nodig om thuis te komen. Als bij een puzzelriet zullen we steeds kijken en zeggen: o, nou mogen we hierheen. Niet die kant uit, dan gaan we de mist in.

We dwaalen nog wel eens. Daar eindigt psalm 119 mee: als een schaap heb ik gedwaald. Maar hij bidt direct daarna: zoek uw kracht, want hij volhardt naar uw geboon te horen.

Veel plezier met de Thora!
Treedt vrolijk voort op 's Heren wegen.
Beleef Vreugde aan de Wet!

Het Vredesconcilie

vervolg van pag. 1

groeide hij aan tot onblusbare omvang en liet een gebied achter waarin de flora en de fauna van het bos niet meer wortel schieten kon. De vrede in het Noorden van de laatste veertig jaar zou de periode van de voorkomen bosbrand der mensheid hebben kunnen zijn.'

Von Weizsäcker komt tot de conclusie dat binnen de huidige nucleaire verhoudingen de oorlog geen bruikbaar middel tot conflictoplossing meer is. Iets dat — Von Weizsäcker in geen principiële pacifist — hij misschien ooit wel eens is geweest. De oorlog kan worden afgeschaft, met dank voor de bewezen diensten.

Een utopie? Von Weizsäcker spreekt van een actuele, hier en nu realiseerbare opdracht. De wereldvrede is nu eenmaal de voorwaarde voor het over-

leven van de mensheid in deze technische beschaving. Er zal een grote morele inspanning worden gevraagd, dat wel. Maar niet de vraag *of* deze kan worden opgebracht is de moeite van de aandacht waard. Het gaat erom *hoe* en *dat* zij wordt opgebracht.

De duitse geleerde is geen dromer, maar ziet reële mogelijkheden om zo'n zelfbeheersing, zo'n ascese van de naties en allianties te vragen. Het noodzakelijke ethos is daarvoor immers ruimschoots in onze cultuur aanwezig. In een 'koele' vorm: als Rede, die op zoek is naar waarheid. Wij kennen haar in de wetenschap. En in een 'warme' vorm: als gloed van de Liefde, die bereid is de naaste waar te nemen zoals hij is. We kennen haar uit het evangelie. Een vredesconcilie zou beiden in zich moeten verenigen: een nuchter en koel hoofd en een warm kloppend hart.

KERKBODE

VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN

IN DE CLASSES BARENDRECHT, DORDRECHT EN GORINCHEM

Dit blad verschijnt
eenmaal per week in
4 edities.
Abonnementsprijs
f48,— per jaar of
f12,— per kwartaal
(bij vooruitbetaling)

Deze week o.a.: **Het vredesconcilie IV pag. 1**
Op zoek naar nieuwe diakenen IV pag. 5
Apartheid pag. 5

Het Vredesconcilie IV

De verplichting van het verbond

door G. de Lange.

'De kerken moeten een woord spreken dat de mensheid niet negeren kan', sprak Carl Friedrich von Weizsäcker in zijn oproep aan de oecumene om een vredesconcilie te organiseren van alle christenen in de wereld voor gerechtigheid, vrede en het behoud van de schepping. Een gezaghebbend woord in de naam van Christus kan wellicht een keer brengen in de fatale ontwikkeling waarin de mensheid zichzelf en de schepping op het spel zet.

Maar hoe zullen de onderling verdeelde kerken in staat zijn de verscheidenheid van de wereld in machtsblokken met een éénstemmig Woord te overbruggen? Von Weizsäcker's appél lijkt op dezelfde manier te moeten stranden als dat van Dietrich Bonhoeffer, 50 jaar eerder. De oecumenische beweging koos er in de jaren dertig voor om 'werkverband' te blijven, en zich niet als 'Kerk' uit te spreken.

Aan deze keuze hebben we misschien de bloei van de na-oorlogse oecumene te danken. Door bindende uitspraken voor de ledenkerken te doen, zou de Wereldraad nooit zijn uitgegroeid tot het wereldomvattende orgaan dat hij nu is. Er zouden kerken niet zijn toegelaten; er zouden kerken hun lidmaatschap hebben opgezegd; er zouden kerken als lid zijn uitgesloten.

Maar met zijn open structuur heeft de Wereldraad misschien aan omvang gewonnen, maar tegelijk aan invloed ingeboet. Tegenover de verdeeldheid van de kerken in naties en confessies lijdt hij onder de onmacht niet het Woord van het ene ongedeelde Lichaam van Christus te kunnen proclameren. Het zou een woord met gezag zijn, waarnaar de wereld snakt.

Geen zaaltje achter de kerk

Toch zag Dietrich Bonhoeffer in 1934 de oecumene misschien iets te zwart-wit en vroeg hij meer van haar dan zij kon en hoefde te bieden. Of Kerk of Werkverband — dat was voor hem: alles óf niets. Deze houding vinden we vandaag weer terug bij veel tegenstanders van het conciliaire proces; zij stellen zich er niets meer bij voor dan wat vrijblijvend gepraat, een conferentie waarop ieder zijn zegje doet en vervolgens zijns weegs gaat. Het verlossende Woord zal er in elk geval niet gesproken worden — reden om maar thuis te blijven.

Ik denk dat deze kritiek niet terecht is. Het conciliaire proces is dan wel nog niet de ene Kerk, maar toch ook weer meer dan een vrijblijvend praatclubje. Het kiest een tussenweg, waarbij er wel degelijk sprake zal zijn van 'wederzijdse verplichting (verbond)'.

In het engels staat er dan: commitment. Dat kun je ook vertalen met: toewijding. Er wordt dus een inzet gevraagd. En dat niet van zomaar iedereen. De Wereldraad benadrukt in zijn uitnodigingsbrief dat de kerken het subject, de dragers van het conciliaire proces zullen zijn. Niet de vredes-, milieu-, of Derde Wereldgroepen hoe belangrijk zij ook zijn voor de kerk en hoezeer ze ook het conciliaire proces zullen kunnen ondersteunen. Het proces is geen discussie- of actieprogramma, maar een zaak waarbij het wezen van de kerk zelf op het spel staat. Een kerkelijke verkondiging die niet ingaat op de Grote Dreigingen van deze tijd verloochent haar Heer, het Woord dat vlees geworden is, ingegaan is in deze wereld en haar zo heeft overwonnen. Vrede, gerechtigheid en het behoud van de schepping horen niet thuis in een gehoord zaaltje achter de kerk met een gespreksavond voor de liefhebbers, maar in de kerk zelf, in haar zondagse liturgie en op de agenda van de diakenie en de kerkeraad.

Het ene antwoord op die vele, grote vragen zal waarschijnlijk niet gevonden worden; in elk geval niet een-twee-drie. Daar zijn we na een paar jaar woelige vredesdiscussies in onze kerken wel achtergekomen. Maar laat die ervaring niemand afschrikken. Integendeel, laat hij of zij als een gewaar-schuwd en dus voor twee tellend mens opnieuw ingaan op de levensgrote vragen die we als kerken nooit vrijblijvend naast ons neer kunnen leggen. En hebben we de laatste jaren alleen een kater opgelopen in onze kerken? Of is er ook niet een flink stuk noeste studie verricht die in het conciliaire proces uit-

stekend als voorwerk kan fungeren? (Ik denk alleen al aan het studierapport van deputaten Oorlogsvraagstuk Vrede, vraag voor kerk en samenleving' uit 1985 en aan de honderden vredesplatforms in de plaatselijke kerken). Hoe dan ook, laten we er ons voordeel mee doen.

Verbondsvernieuwing

Dat het conciliaire proces allermint de bedoeling heeft vrijblijvend te zijn, blijkt ook uit het woordje dat de Wereldraad in zijn oproep achter die 'wederzijdse verplichting, toewijding' heeft gezet: *verbond*. De kerken die mee gaan doen aan het proces sluiten niet van te voren een hun wezensvreemd soort contract af, maar gaan weer bewust staan in het verbond waar zij krachtens haar wezen in is opgenomen: dat tussen God en de mensen. Christus en Zijn Kerk.

'Verbond' is een sleutelwoord in de bijbelse traditie. Christenen gebruiken het zelfs om het hele bijbelse getuigenis te onderscheiden en samen te vatten in een Oud en een Nieuw Testament (Testament = Verbond). Het verbond dat God met Israël sluit, het verbond dat Christus vernieuwt met zijn bloed — het zijn kernbegrippen uit de bijbelse theologie. Toch wordt er in de bijbel niet uitsluitend een godsdienstig gebruik van het woord gemaakt. Integendeel, een verbond (berith) gold als een algemene juridische instelling, waarin het menselijke verkeer in vreedzame en rechtvaardige banen werd geleid, wanneer de onderlinge verhoudingen niet vanzelf spraken. Zo kennen we bijv. het verbond van Izaak en de Filistijnen (Gen. 26), het verbond tussen Jonathan en David (1 Sam. 18), het verbond tussen Jakob en Laban (Gen. 31), het verbond tussen Salomo en Hiran (1 Kon. 5). Een menselijke rechtsvorm waarbij een wederzijdse verplichting wordt aangegaan.

Die in de omgang tussen God en mensen als een *model* gaat fungeren waaraan de relatie tussen beiden telkens weer wordt gemeten. Nergens in de godsdienstgeschiedenis wordt de mens door zijn God zo serieus genomen: hij geldt als volwaardige partner! Zo sluit God zijn Verbond met Abraham, met Noach, met het volk Israël op de Sinai, met heel de mensheid in Jezus Christus. Telkens hetzelfde, ene verbond. Maar altijd opnieuw door God weer hernieuwd als het door mensen verbroken werd. Een wonderlijk verbond, zo beschouwd: de liefde moet én kan er altijd weer van één kant komen, van God alleen.

vervolg zie pag. 4

Kanttekening

'Hé, dominee Wilschut, wat leuk u hier aan te treffen'.

Op 500 km. afstand van Dordrecht ontmoet ik Margriet Bezemer in de Eglise Réformée Neerlandaise in Parijs.

Ze is net twee weken begonnen als au-pair in de lichtstad en ze heeft de weg naar de hollandse kerk weten te vinden.

Ze is niet de enige. Elk jaar weer vestigen zich in Parijs en omstreken nederlanders, die daar voor korter of langer tijd neerstrijken.

Au-pair meisjes vormen al van oudsher een vaste groep, maar er zijn ook gezinnen, die daar al jaren wonen en werken. En nog altijd zoeken ze graag de hollandse kerk op.

Niet omdat ze zo graag hollands willen blijven denken en praten en luisteren. Er zijn mensen bij, die in Frankrijk geboren en getogen zijn. Op de boerderij van Joop en Menky Quak, waar we onder meer hebben gelogeerd is Joop van kindsaf aan opgevoerd. Hij beheerst het Frans perfect en zijn kinderen hebben moeite om het hollands te verstaan. En toch...net als een Albert Koning uit de Chevreuse en een Kees van Nes uit Compiègne (ook al 'ouwe rotten' in Frankrijk) willen ze die hollandse kerk in Parijs niet missen.

Vooraf ook voor hun kinderen, die hier via de kinderveerdienst, de catechisatie en de hele gemeenschap zoveel waardevol meekrijgen, waarvan ze toch in de franse kerken uitzonderingen daargelaten, verstoken blijven.

En ook de ouders en ouders zelf waarden de eigen kerk om altijd zeer. En dat alles functioneert prima onder de bezielende leiding van ds Frits de Lange. Intussen zit men daar wel in grote spanning over de toekomst van deze hollandse reformatorische kerk.

Want vanaf 1981 dreigt de steun van de gereformeerde kerken in Nederland beëindigd te worden.

Vanaf die tijd ligt er een beleidsvoornemen van de synode om in 1988 geen financiële steun meer te bieden.

Een m.i. zeer onverstandig besluit, dat als een onweerswoik boven Parijs hangt. Alhoewel, we houden nog enige hoop. Enkele weken geleden besloot de synode om nog eens te zoeken naar wegen, waarop misschien toch nog de steun gehandhaafd kan worden. Bijvoorbeeld door op de Hervormde Kerk een beroep te doen.

Ook hun leden maken immers deel uit van de kerk van Parijs.

Het is te hopen dat men inderdaad ter eijder ure gaat inzien dat de kerk van Parijs zo'n belangrijke functie vervult, dat die steun eenvoudig onontbeerlijk is. Dat heeft mijn verblijf nog weer eens bevestigd.

Het is een onogelijk klein groepje in die miljoenenstad. Maar ze houden van elkaar, ze loven God en ze zijn met elkaar in die Lichtstad een 'stad op een berg' en een 'licht op de kandelaar'.

Dat moet kunnen blijven.

En...als u zelf eens die richting uit gaat, maak dan eens een kerkdienst mee in die Lutherse kerk aan de Vincent Auriol, waar ze altijd onderdak krijgen.

U zult er bestlist geen spijt van hebben.

Het Vredesconcilie

vervolg van pag. 1

Maar de verplichtingen zijn en blijven *tweezijdig*, ook al is het verbondsinitiatief en de verbondsbelofte *eenzijdig*. God vraagt daarom van zijn volk telkens weer de bevestiging van het verbond. Het moet ook laten merken dat het weer in wil gaan op het liefdesaanbod van God: in de liturgie, maar ook in de ethiek, in het geloven maar ook in het handelen. Wat God vraagt is verbonds*vernieuwing* (zie bijv. Deut. 31 : 9-13, Joz. 24, 2 Kon. 23).

'Wat vernieuwd moet worden is ons inzicht in wat dit verbond hier en nu voor ons betekent, waarheen het ons nu leidt en waartoe het ons praktisch verplicht en verenigt.

Dus wij moeten vernieuwd worden, ons geloven, ons hopen, ons liefhebben, ons denken en doen. In de verbondssluitingen wordt dit nieuwe, verplichtende en bevrijdende inzicht onder woorden gebracht. Martin Boer heeft eens gezegd: geloven is in de pas blijven met God. In de verbondsvernieuwing gaat het volk van God dat uit de pas is geraakt, achterop is geraakt, of vooruit gedraafd, weer in de pas lopen met z'n God en leert zo bepaalde, gezamen-

lijke stappen te doen.'

Woorden van ds. Heino Falcke uit de DDR, die voor de Wereldraad een bijbelstudie over het verbond schreef. En daarin concludeerde, dat wij met onze bewapeningswedloop, onze honger en armoede en onze roofbouw op de schepping nu niet bepaald in de pas met God lopen als mensheid. Maar het verbond in Christus hoeft van Zijn kant nooit meer vernieuwd te worden: het blijft gelden ook voor ons. Daarom worden ook wij opgeroepen tot verbondsvernieuwing. Zo'n anderhalf miljard christenen moeten weten wat dat betekent: een oproep tot een nieuw geloof in de trouw en de goedheid van God. Een nieuwe viering van het verbond (als christenen doen we dat in het Avondmaal). Maar ook: de afgoden uit ons midden wegdoen, die het verbond met God in de weg staan. Heino Falcke denkt daarbij aan de massavernietigingswapens, en wie zal hem ongelijk geven? Maar mogen we ook niet denken aan ons onbeperkt vertrouwen in de technische vooruitgang en onze knieval voor het comfortabele leven, blind voor de misère van de arme? Om maar eens wat te noemen. Inderdaad, het conciliaire proces staat geen vrijblijvendheid toe.

KERKBODE

VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN

IN DE CLASSES BARENDRECHT, DORDRECHT EN GORINCHEM

Dit blad verschijnt
eenmaal per week in
4 edities.
Abonnementprijs
f48,- per jaar of
f12,- per kwartaal
(bij vooruitbetaling)

Deze week o.a.: **Het Vredesconcilie (V - slot)** pag. 1
Verslag classis Gorinchem pag. 4
Zuid-Afrika en Noordelijk Nederland (I) pag. 5

Het Vredesconcilie (V - Slot)

Hoe het in de praktijk zal gaan

door F. de Lange

'Het is duidelijk: een dergelijk concilie heeft vooralsnog geen zin. Er is wereldwijd verwarring en verdeeldheid op dit punt tussen en in de kerken. Wie de kerken over de hele wereld in een concilie bijeen zou weten te krijgen, zou al die verwarring concentreren in een wereldwijde conciliaire verwarring. Op de manier van Gezang 300: Duizend stemmen zouden ons omringen - maar ja en amen zou niet worden gezegd.'

Aan het woord is dr. J. Vlaardingebroek. De Rotterdamse gereformeerde predikant ziet blijkbaar niets in een wereldwijd vredesconcilie, zoals dat door de Wereldraad van Kerken in 1991 is gepland. Natuurlijk, een appel namens honderden miljoenen christenen op de grootmachten zou indruk kunnen maken. Maar zonder zo'n concilie is toch ook wel bekend dat christenen (en alle andere weldenkende mensen) vinden dat een kernoorlog nooit gevoerd zal mogen worden? En heeft een appel namens God niet alleen kracht voor wie in God gelooft? En blijft er onder christenen niet de grootste onenigheid als het gaat om een concrete weg naar de vrede? Moeten we niet eerder een stapje terug doen, dan vooruit, naar een concilie? Hoe kun je, terwijl je nog je wonden van gisteren aan het verzorgen bent (Vlaardingebroek denkt aan de kater na de vredesdiscussie in zijn eigen kerken en de uitspraak van zijn synode), al weer een race op touw zetten naar morgen? We moeten eerst maar eens een pas op de plaats maken, vindt de Rotterdamse predikant. 'Je kunt het betreuren — het is niet anders.'

Lauw

Ik citeerde één van de 13 reacties die het dagblad TROUW verzamelde op de oproep van de Wereldraad van Kerken om te komen tot een wereldwijd 'conciliair proces van wederzijdse verplichting (verbond) tot gerechtigheid, vrede en behoud van de schepping'. Duidelijk is dat, als het aan Vlaardingebroek ligt, zo'n proces er niet komt.

Dat geldt ook voor bisschop Bär, ook al uit Rotterdam. Hij is er niet zo zeer tegen, maar verwacht er weinig van. In elk geval vindt hij dat je van dat woord concilie moet afblijven en het alleen moet voorbehouden aan een bisschoppelijke vergadering over het leergezag.

Franciscus van Assisi

Komen de christenen dan toch bij elkaar, wereldwijd, dan zou hij liever zien dat er gebeden werd, in plaats van politiek bedreven. 'Oecumenisch moeilijk liggende dingen kunnen beter niet aan de orde komen. Laten we maar bidden en zingen.'

Maar er zijn ook andere reacties. Hoewel er direct bijgezegd moet worden dat men in Nederland tot nog toe over het algemeen lauw en afwachtend reageerde. Misschien heeft de Vredesweek van dit najaar — met het vredesconcilie als thema — daar verandering in gebracht. Of misschien is men in den lande zonder al te veel ophef al druk bezig met het voorwerk?

Rome

Het conciliaire proces op wereldniveau staat of valt met de deelname van de Rooms-Katholieke Kerk. Wil er echt van een wereldconcilie sprake kunnen zijn, dan zal de hele christenheid mee moeten doen. Er is op dit moment (althans nu ik dit schrijf) geen officiële reactie van de zijde van Rome binnen. Maar dat de paus vorig jaar oktober met een interreligieuze gebedsbijeenkomst in Assisi al reageerde op de oproep van Von Weizsäcker is een hoopvol teken. Van de invloedrijke Oostenrijkse kardinaal König weten we inmiddels dat er wat hem betreft geen 'onoverkomelijke hindernissen' bestaan voor deelname van de RK-kerk aan het conciliaire proces. En ondanks bisschop Bär heeft de nederlandse kerkprovincie zich bereid verklaard aan de nederlandse fase van het proces mee te doen, onafhankelijk van de beslissing van het Vaticaan.

Lange adem

Het conciliaire proces zal een zaak

van noeste arbeid en lange adem worden, hoe 'opwindend' het volgens de secretaris-generaal van de Wereldraad van Kerken, Emilio Castro, ook is. Een van de bedenkers van het plan, de duitse geleerde Von Weizsäcker, beperkt zich tot een paar praktische aanwijzingen, maar niet de minst belangrijke:

'Te weinig is tot nog toe over de tijdsduur van de bijeenkomst gesproken. Ik houd een pleidooi voor een zo mogelijk vroege start en voor een voldoende lange duur. In het verleden duurden de grote kerkelijke concilies vaak meerdere jaren, de grote politieke conferenties meestal meerdere maanden.'

Een conferentie, die slechts enkele weken duurt, is nauwelijks in staat om zorgvuldig op fundamentele vragen in te gaan. Zij staat in de verleiding, het eens te worden over het fundamentele met bewogen of vrome, nietszeggende formules, die wat de praktische details betreft zonder gevolgen zullen zijn. Gedwongen worden tot het detail betekent ook dat men gedwongen wordt tot ernst; daar is tijd voor nodig. (...) Het heilzame van de lange duur van de concilies en de politieke conferenties was, dat de deelnemers er niet meer onderuit konden, dus gedwongen waren om al werkend tot resultaten te komen.'

Von Weizsäcker ziet ook alleen maar heil in een massabijeenkomst wanneer hij als opening of sluiting van het vredesconcilie wordt belegd. Het concilie mag er niet in opgaan. Voor het overige moeten delegaties het werk doen. En dat zijn dan beslist niet enkele kerkbestuurders, maar vooral deskundige leken.

Het concilie zal in regionale conferenties moeten worden voorbereid. En de verwerking en uitwerking van de uitkomsten van het vredesconcilie na afloop ervan zal even belangrijk zijn als de bijeenkomst zelf. 'Dat de hemel ons bijsta, zodat er wat te verwerken valt', voegt de duitse geleerde er in een uitroep aan toe.

Drie-jarenplan

De Raad van Kerken coördineert de nederlandse fase in het conciliaire proces met een daartoe aangestelde stuurgroep. Deze heeft in mei jl. een programma voor de komende jaren bekend gemaakt. Een drie-jarenplan. Ik citeer uit dat plan:

In het jaar van voorbereiding zal een zo breed mogelijke consultatie plaatsvinden van die organisaties die met de thematiek bezig zijn. Met hun medewerking wordt een geschied voorbereid en daarna voor-

Kanttekening

Op 31 oktober gaan calvinistische gereformeerden even bij Luther langs. Een keer in het jaar gaan we hem bedanken voor zijn aandeel in de Reformatie.

Voor zijn 'bevrijdingstheologie'. Ja, zo zou je toch het 'sola gratia, sola fide, sola scriptura', dat hij verkondigde wel kunnen noemen.

Nu ik toch Luther een modern jasje aantrek kan ik nog wel even verder gaan. Ik geef dat jasje ook nog een groene kleur.

Als Luther in deze tijd had geleefd zou hij vast wel de kant van de 'Grünen' gekozen hebben.

Hij was een geweldige liefhebber van de natuur. Hij wandelde graag met zijn kinderen door de korenvelden. Bloemen en bomen, honden en schapen verschaften hem veel stof voor zijn preken. Nooit raakte hij uitgekeken op het leven van de vogels. 'Mijn waarde heer doctor', zo spreekt hij een vogel aan, 'wij mochten voor u wel de hoed afnemen, want ik moet bekennen, dat ik de kunst niet versta, die gij beoefent. Ge slaapt des nachts in uw nestje zonder enige zorg. Des morgens staat ge weer op, vrolijk en welgemoed, zet u op een boomtje en zingt, looft en dankt God. Dan zoekt ge uw voedsel en vindt het. Foei, wat ben ik toch een oude dwaas'.

Nog geestiger is de brief, die hij schreef aan zijn huisknecht, die in de tuin een paar netten gezet had om vinken te vangen.

Luther schreef toen een verzoekschrift, uitgaande van de vogels, 'aan den goetgunstigen heer Doctor Maarten Luther te Wittenberg':

'Wij, lijsters, meerlen, sijsjes, distelvinken en andere brave en eenzame vogels, in deze herfst over Wittenberg vliegende, brengen eerbiedig te uwer kennis, dat een man, Wolfgang Sieberger genaamd, een groot en afschuwelijk waagstuk heeft ondernomen en uit haat en toorn tegen ons geslacht een paar oude halfsleetse netten heeft opgekocht om daarmee een vinkenbaan in te richten, ten einde ons alle vrijheid te benemen... Daarom komen wij u vragen dit te verbieden.

En als hij doorgaat met ons naar het leven te staan zullen we God bidden, hem te straffen, zodat hij, als hij op een goede morgen ontwaakt, kikvorsen, sprinkhanen en slakken in zijn netten vindt in plaats van ons en dat hij des nachts door muizen, vlooiën en luizen geplagaad wordt, zodat hij ons vergeet en ons vrij laat vliegen'. U ziet het: Luther deed op zijn manier ook al aan een soort van 'Green-peace-actie'.

Laten we dus op 31 oktober ook de 'groene' Luther niet vergeten!

vervolg zie pag. 5

Het Vredesconcilie

vervolg van pag. 1

gelegd aan de gezamenlijke beleidsorganen van de kerken.

In het jaar van verdieping vindt het 'receptieproces' plaats: gemeenten en parochies bezinnen zich op een geschrift en leveren hun eigen inbreng. Hetzelfde geldt van andere kerkelijke structuren. Een thematisch jaar dat de gang volgt van het kerkelijk jaar. Dit thematisch jaar loopt uit op plaatselijke (en regionale) convocaties en op een nationaal gebeuren als een 'kerkendag'.

In het jaar van verbreding wordt op basis van het geschrift gesproken met diegenen die op hun eigen wijze en hun eigen plaats kunnen meehelpen aan de uitvoering van wat het proces opleverde. Dat geldt van andere godsdiensten en levensovertuigingen, dat geldt ook van politieke en maatschappelijke organisaties.

Opwindend?

De afgelopen Vredesweek, die het conciliaire proces tot thema had, behoorde tot de eerste fase van voorbereiding. Maar aan de kerkendag uit de tweede verdiepfase wordt ook al hard gewerkt. Hij zal, zo maakte de voorzitter van de stuurgroep ds W. R. van de Zee onlangs bekend, in september 1989 worden gehouden. Een primeur voor Nederland, dat wat het idee van deze kerkendag betreft leentjebuurt speelt bij onze oosterburen. Of hij als een zinvolle etappe in het conciliaire proces zal kunnen fungeren? Als ik de vice-voorzitter van de stuurgroep van de Raad van Kerken, ds F. Mooi hoor spreken over 'een happening waarin iets als een verbondsvernieuwing plaatsvindt' (ik cursiveer zelf), dan houd ik m'n hart vast en denk: 'oei, dan toch maar liever een bescheiden zaaltje achter de kerk'. Het conciliair proces verdient meer dan alleen maar 'opwindend' te worden, als het om zoiets kolossaals als gerechtigheid, vrede en behoud van de schepping gaat. Al mag het dat natuurlijk best zijn, opwindend.